

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Zpráva z monitoringu města a obce s rozšířenou působností Zábřeh

V Olomouci dne 29. 4. 2019

zpracoval Mobilní tým

- 1 -

Projekt „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje v návaznosti na zvyšování jejich dostupnosti a kvality“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_007/0005690, je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

Obsah

Úvod.....	3
Popis ORP.....	3
1 Metodologie výzkumu.....	5
1.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky.....	5
1.2 Metody sběru dat	7
1.2.1 Analýza dokumentů.....	7
1.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory.....	7
1.2.3 Rozhovory v terénu	8
1.2.4 Depistáž.....	8
1.3 Výzkumný tým	9
2 Bydlení	10
2.1 Městský bytový fond, komerční bydlení	10
2.2 Sociálně vyloučené lokality, bytová lichva	11
3 Zaměstnanost.....	14
4 Potřeby monitorovaných cílových skupin	16
4.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci	16
4.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení.....	16
4.1.2 Rizikovní uživatelé návykových látek	18
4.1.3 Zadlužení.....	19
4.1.4 Riziková mládež.....	21
4.2 Osoby se zdravotním postižením.....	22
4.2.1 Osoby se smyslovým nebo pohybovým postižením	23
4.2.2 Osoby s mentálním postižením	24
4.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi	26
4.4 Cizinci.....	28
Shrnutí.....	29
Literatura.....	31

Úvod

Monitoring ORP Zábřeh probíhal v rámci zakázky „Mobilní tým jako nástroj rozvoje procesů sociálního začleňování“, která je součástí projektu „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje“. V rámci zakázky bude Mobilní tým postupně monitorovat potřeby cílových skupin ve všech ORP Olomouckého kraje, doba trvání zakázky je necelé dva roky (1. 4. 2018 – 31. 12. 2019).

V rámci této zakázky nepřistupujeme k psaní zprávy jen popisně, ale analytickým způsobem. Cílem tohoto přístupu je popis potenciálních slabých míst sítě sociálních služeb a přístupu k monitorovaným cílovým skupinám. Tento postup může vyznívat nevěděčně vůči systémovým aktérům, právě z důvodu akcentování limitů, nikoliv pouze pozitivních faktorů. Výsledek zprávy proto může vyznívat kriticky, což ale není cílem monitoringu.

Vedlejší ambicí monitorovací zprávy je pokusit se zprostředkovat plastičtější obraz života lidí z cílových skupin a sumarizovat jejich potřeby. V textu však nabízíme také perspektivu „druhé strany“, tedy institucí a organizací, které s nimi pracují. Dále v rámci možností, daných omezenou časovou dotací, a přitom velkým rozsahem dílčích témat výzkumu, usilujeme o to komentovat stávající nastavení sociálních služeb a nabídnout návrhy pro jejich zefektivnění či rozšíření do budoucna.

Monitoringem se snažíme přiblížit sociální realitu tak, abychom mohli svůj pohled rozšířit. Zejména fakt, že „kontroverzní cílové skupiny“ zdaleka nejsou homogenní, a pokud k nim tak budeme nadále přistupovat, budeme problémy prohlubovat.

Popis ORP

Město Zábřeh, které má necelých 14 tisíc obyvatel, je situováno v severozápadní části Olomouckého kraje. Sousedí s ORP Mohelnice, Šumperk a Uničov, západní hranici tvoří Pardubický kraj. Samotné město se člení na pět městských částí, kterými jsou Zábřeh na Moravě, Václavov u Zábřeha, Pivonín, Hněvkov a Dolní Bušínov. V působnosti celého ORP je 28 obcí (všechny se statusem obce).

Město má výhodnou polohu a zejména dobrou dopravní dostupnost. Zábřeh je situován na hlavní železniční trati z Prahy do Olomouce, od Šumperka je vzdálen cca 15 km a ve směru na Olomouc se od Mohelnice silnice napojuje na dálnici. Město je v souvislosti se svojí polohou často označováno jako tranzitní, což s sebou může přinášet i jistá negativa, jako je velká migrace osob, zvýšená kriminalita apod.

Dlouhodobě dochází k poklesu počtu obyvatel až na současných cca 13 800. Pokles je způsoben především tím, že se lidé z města vystěhovávají. Obyvatelé regionu jsou zaměstnáni především v menších místních firmách nebo dojíždí za prací do Mohelnice, např. do firem Hella Autotechnik a Siemens.

Obce v ORP Zábřeh jsou součástí MAS (Místní akční skupina) Horní Pomoraví.

1 Metodologie výzkumu

Níže čtenáři více popíšeme cíle a metody, které jsme při monitoringu využívali.

1.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky

Cílem monitoringu je zmapovat potřeby vybraných cílových skupin v rámci celého Olomouckého kraje. Zadavatelem je Olomoucký kraj, sekundárními příjemci zprávy pak systémoví aktéři v oblasti sociálních služeb v daném ORP (mezi nimi především Odbor sociálních věcí MÚ Zábřeh).

Monitorujeme tyto cílové skupiny:

- Osoby v obtížné životní (sociální) situaci
  - Osoby bez přístřeší a osoby ohrožené ztrátou bydlení
  - Zadlužení
  - Riziková uživatelé návykových látek
  - Riziková mládež
- Osoby se zdravotním postižením
  - Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením
  - Osoby s mentálním postižením
- Osoby s chronickým duševním onemocněním
- Cizinci

Ve vztahu k těmto skupinám chceme zodpovědět tyto výzkumné otázky:

- Jaké problémy či potřeby, týkající se daných cílových skupin, jsme schopni identifikovat?
- Jaký pohled mají oslovení respondenti na problematiku cílových skupin? Jak ji znají?
- Jaké všechny podoby tyto potřeby/problémy mají? Jaké jsou příčiny těchto problémů?
- Jak se potřeby/problémy řeší, jaké služby jsou k jejich řešení dostupné?
- Jaké jsou limity stávajícího řešení? Z čeho tyto limity plynou? Jaké jsou důvody, že na danou službu někdo nedosáhne? Co brání na tato omezení reagovat?
- Jak by se identifikované potřeby/problémy měly ideálně řešit do budoucna? Jaké služby by měly být dostupné? Jak by se měly upravit ty stávající?

K naplnění cílů monitoringu jsme při rozhovorech s institucemi používali tyto otázky:

Jak pracujeme se stávajícími klienty?

- Jaká je jejich znalost cílové skupiny (dále také jako CS)?
- Jaký postoj k CS zaujímají organizace, se kterými je vedený rozhovor?
- Jakou filozofii – na bázi znalosti vlastností lidí z CS – práce s touto skupinou navrhuje?
- Existují nějaké „slepé skvrny“ v pohledu na CS (tj. můžeme v něčem rozšířit či upřesnit jejich vnímání vlastností lidí z CS? Překročit stereotyp v pohledu na CS)?
- Vyhovuje nabídka služeb všem?
- Pokud mají výhrady, tak jaké?
- Existují nějaké bariéry na straně klientů?
- Existují nějaké bariéry na úrovni spolupráce v rámci KPSS?

Dostane se na všechny, o kterých víme? (kapacita služeb)

- Jak zjišťujeme, kolik jich je?
- A kolik jich tedy je?
- Pokud se na některé nedostane, tak proč?
- Jakou službu a v jaké podobě by potřebovali?

Jsou nějakí lidé z CS, o kterých nevíme?

- Kolik lidí z CS není bráno v potaz?
- Proč se o nich neví?
- Jaké potřeby mají?
- Jaké služby by potřebovali?
- Proč nemohou nebo nechtějí využívat stávající služby?

Jak je patrné z výše uvedených otázek, nesměřujeme k celkovému podrobnému popisu dostupných sociálních služeb, ale zaměřujeme se specificky na „slepá místa“ stávajícího systému, což je samozřejmě poněkud nevděčné vůči systémovým aktérům, protože akcentujeme limity a uvádíme „návrhy opatření“, ve kterých navrhuje, jak je možné situaci do budoucna zlepšit.

Konkrétní zaměření monitoringu v jednotlivých ORP vychází z průběžně identifikovaných nejzásadnějších zjištění – v případě ORP Zábřeh jsme tato zjištění ve zprávě rozdělovali zejména na témata týkající se samotného města Zábřeh.

1.2 Metody sběru dat

V rámci přípravy monitoringu jsme nejdříve analyzovali již dostupné dokumenty a vytvořili seznam stěžejních respondentů, se kterými proběhly monitorovací rozhovory. V terénu jsme poté oslovovali i místní obyvatele a členy jednotlivých cílových skupin. Na základě přepisů rozhovorů jak s institucemi, tak s respondenty na ulici vznikala tato zpráva.

1.2.1 Analýza dokumentů

Využívali jsme tzv. *desk research* přístup. To znamená, že jsme analyzovali již existující zdroje informací – odborné publikace, zprávy z médií, výstupy z výzkumných projektů, formální i neformální dokumenty, výroční zprávy atp.

Pro monitoring OPR Zábřeh pro nás byly stěžejní především tyto zdroje:

- Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR
- 3. komunitní plán sociálních a navazujících služeb v Zábřehu na období 2016–2019
- Zpráva z monitoringu města a ORP Zábřeh. Zpracováno k 07/2017
- Síťování služeb pro děti a jejich rodiny. Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby. Olomoucký kraj – ORP Zábřeh. Zpracováno k 09/2018

1.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory

Stěžejní metodou sběru dat byly hloubkové kvalitativní rozhovory, vedené dle předem nachystaného seznamu okruhů.

Respondenti byli rekrutováni zejména z institucí a organizací, které s nimi pracují. Pro každý typ informanta byla struktura rozhovoru modifikována a upravena dle specifik jeho zkušeností s danou agendou.

Oslovené instituce a organizace

- Centrum na podporu integrace cizinců – Olomoucký kraj
- Diakonie ČCE - středisko v Sobotíně
- Charita Zábřeh
- Jdeme autistům naproti z.s.
- Mana, o.p.s.
- Městská policie Zábřeh
- Městská sociální zařízení Zábřeh
- Ministerstvo zdravotnictví, Koordinátor reformy psychiatrické péče pro Olomoucký kraj

- Odbor sociálních věcí a zdravotnictví MÚ Zábřeh
- Odbor technické správy MU Zábřeh
- Pamatováček, o.p.s.
- PČR Zábřeh
- SOS Kosmas Zábřeh
- SOZE, z. s.
- Společnost Parkinson, z.s.
- Společnost Podané ruce
- TyfloCentrum Olomouc, o.p.s.
- Úřad práce ČR, kontaktní pracoviště Zábřeh

1.2.3 Rozhovory v terénu

Mimo výše uvedené instituce a organizace proběhly dále rozhovory s respondenty přímo v terénu.

Jednalo se jak o zástupce jednotlivých cílových skupin, tak i o další osoby, kterých se problematika nějakým způsobem dotýká: např. tedy o osoby pečující, sousedy sociálně vyloučených lokalit a též náhodně vybrané osoby na ulici či v jejich přirozeném prostředí.

Mobilní tým takto realizoval celkem 41 rozhovorů s běžnými občany, členy cílových skupin nebo jejich sousedy. Konkrétně v Zábřehu i Štítech 12 rozhovorů, v Hoštejně devět rozhovorů a v Kamenné osm rozhovorů.

1.2.4 Depistáž

Depistáž je aktivní vyhledávání a kontaktování potenciálních uživatelů sociální služby. Kontakt s lidmi z cílových skupin může být navázán několika způsoby:

- přímým aktivním oslovením jednotlivce či skupiny v terénu,
- využitím zprostředkování přes třetí osobu, např. jiného uživatele služby, rodinného příslušníka, autoritu v lokalitě, terénního sociálního pracovníka atp.,
- cíleným zapojením se do tematických diskuzí na internetu.

Mobilní tým v rámci monitoringu v této zakázce nerealizuje aktivní depistáž. Může se ale stát, že zejména v lokalitách, kde chybí síť sociálních služeb, při monitoringu narazí na zájemce o sociální službu. V tomto případě pracovníci MT základní depistáž realizují a poté případnému zájemci o službu zprostředkují kontakt na vhodnou sociální nebo návaznou službu.

1.3 Výzkumný tým

Na projektu se podíleli členové Mobilního týmu, tedy samostatné výzkumné sekce v rámci olomoucké pobočky Programů sociální integrace organizace Člověk v tísni, o.p.s.

V některých sledovaných lokalitách Člověk v tísni, o.p.s., rovněž působí v oblasti sociální práce. Zabývá se zejména prací s cílovou skupinou osob v obtížné životní (sociální) situaci. V tomto smyslu tedy musíme deklarovat možný střet zájmů. Tedy, že Mobilní tým situaci monitoruje a současně v ní naši kolegové poskytují sociální služby a jsou jedni z aktérů na poli sociálních služeb.

Rizika střetu zájmů jsme si vědomi. Stojíme si ale za tím, že náš popis sociální reality je ve vztahu k jednotlivým organizacím korektní. A to i proto, že centrem našeho zájmu není posuzování či hodnocení činnosti jednotlivých organizací, ale mapování potřeb cílových skupin, podoby a kapacity dostupných služeb (tak, jak ji prezentují oslovené instituce a organizace). Pokud přidáváme hodnotící hledisko, tak spíše v pohledu na celkové a dlouhodobé nastavení systému sociální politiky.

Na výzkumu se podíleli tito výzkumní pracovníci (členové Mobilního týmu):

Řezníček Jan (vedoucí Mobilního týmu)

Pospíšilík Jan (výzkumný pracovník)

Křištof Roman (výzkumný pracovník)

Kopecká Markéta (výzkumná pracovnice)

Schönová Dagmar (výzkumná pracovnice)

Hilscher Zdenka (výzkumná pracovnice)

Láš Michal (odborný garant Mobilního týmu)

2 Bydlení

Situace v oblasti bydlení pro sledované cílové skupiny v České republice se odvíjí od několika trendů. Mezi ty nejpalčivější patří nedostatek komerčního i obecního bydlení, finanční (ne)dostupnost, bytová lichva a existence sociálně vyloučených lokalit.

2.1 Městský bytový fond, komerční bydlení

Město Zábřeh disponuje poměrně velkým bytovým fondem, celkem čítá na 426 bytů a nachází se na území celého města. Byty jsou vedeny ve dvou kategoriích, vedle běžných bytů jich je 82 vyčleněných na tzv. byty zvláštního určení. K přidělení těchto bytů se vyjadřují pracovníci sociálního odboru města a je zde stanoveno nižší nájemné. Tyto byty jsou situovány v domech v ulicích Nerudova a Postřelmovská a obývají je především senioři. V této kategorii existuje také pět bezbariérových bytů. Zástupce MÚ je okomentoval tak, že je nelze zaplnit a že nevedou žádné žádosti. Vedle tohoto fondu v Zábřehu existují dále dva byty, jeden sociální a jeden krizový, které mají od roku 2019 nově ve správě Městská sociální zařízení spadající pod Technické služby Zábřeh. Podle vedoucí Městských sociálních služeb je tento byt určený zejména pro obyvatele ORP Zábřeh. Respondenti popisovali, že krizový byt je využíván, ale jsou i období, kdy je např. tři týdny prázdný. Nevnímalí tedy potřebu, aby ve městě bylo více krizových bytů. Když jsme s nimi ale mluvili o sociálním bytu, popisovali, že je prakticky stále obsazený a aktuálně¹ je v pořadníku dalších pět žádostí.

Odbor technické správy MÚ Zábřeh má městské byty ve své agendě a jeho zástupci vedou také žádosti o byty. Podmínkami k podání žádosti o městský byt jsou trvalé bydliště nebo zaměstnání v Zábřehu, žadatel nesmí být vůči městu dlužníkem a nesmí vlastnit žádnou nemovitost. K žádosti se skládá vratná kauce ve výši 3 000 Kč, která, jak uvedl zástupce města, slouží ke snížení počtu žadatelů o byt. Po získání bytu je nutné složit jistinu ve výši tří nájmů. Na byt se čeká dva až tři roky, a jak zaznělo v rozhovoru se sociálním pracovníkem jedné ze zde působících NNO, přidělený byt (pokud například nevyhovuje jeho velikost) lze odmítnout pouze jednou. Pokud je byt odmítnut podruhé, tak podle respondenta žadatel z pořadníku vypadává či je zařazen na jeho konec. Zástupce MÚ uvedl, že město aktuálně neplánuje rozvoj ani redukci městského bytového fondu.

Kromě dlouhé čekací lhůty je značnou bariérou k získání městského bydlení povinnost složit vysokou částku při žádosti o byt a další v případě jeho přidělení. Účastníci komunitního plánování v minulosti dospěli k dohodě, že v určitých případech by bylo možné přidělit byt bez kauce, přičemž by žádost byla projednávána sociální komisí. Tento záměr změny koncepce městského bytového fondu však podle respondentů nikdy nebyl implementován.

---

¹ K datu 17. 4. 2019.

Nabídka komerčního bydlení je na Zábřežsku stejně tak velmi omezená a nemůže tak suplovat nedostatky bytového fondu města. Náhodně oslovení respondenti v ulicích Zábřeha nedostupnost bydlení tematizovali také.

„Tři roky jsem makal, měl jsem prachy, ale stejně jsem pořád musel bydlet na ubytovně. Bydlení tady prostě není.“

V Zábřehu dále existují pobytová zařízení, která jsou určitou možností pro osoby ohrožené ztrátou bydlení. Jde o Domov pro osamělé rodiče s dětmi a Azylový dům pro muže a ženy. Tato zařízení také od roku 2019 spadají pod Městská sociální zařízení, která jsou nově zařazena do struktury Technických služeb Zábřeh.

2.2 Sociálně vyloučené lokality, bytová lichva

Sociálně vyloučené lokality (dále jako SVL) jsou definovány jako místa, která naplňují více z těchto znaků najednou:

- špatná dopravní dostupnost
- nevyhovující bytový fond
- nedostatečná občanská vybavenost
- vyšší míra kriminality
- špatná pověst lokality
- početnější koncentrace osob nebo rodin v obtížné životní (sociální) situaci

Jako SVL si tedy za určitých podmínek můžeme představit dům s nájemními byty, ubytovnu i samostatný domek v menší obci.

Někteří oslovení respondenti v současnosti nevnímají žádnou lokalitu jako sociálně vyloučenou, Analýza sociálně vyloučených lokalit z roku 2015 mluví na Zábřežsku o třech komerčních ubytovnách. Monitoring Mobilního týmu vyhodnotil situaci tak, že za SVL v Zábřehu lze jednoznačně považovat komerční ubytovny Pohoda, Jamajka a Perla, které jsou podrobně popsány v Analýze sociálně vyloučených lokalit. Jejich podoba se od dob tohoto výzkumu mírně změnila, a to především struktura jejich obyvatel a také vnímání běžnou veřejností. Všechna tři zařízení jsou nyní obývána především zahraničními pracovníky, kteří pracují buď přímo v Zábřehu, nebo dojíždí do továren na Mohelnicku. V menší míře zde žijí i dlouhodobě ubytovaní příjemci sociálních dávek a důchodci. Rodiny s dětmi aktuálně v žádné ze zmiňovaných ubytoven nežijí. Podmínky k bydlení odpovídají ubytovnám, na kterých jsou sdílené pokoje, společná sociální zařízení a kuchyně. Jako nejproblematičtější je respondenty momentálně vnímaná ubytovna Perla.

„Nejhorší ubytovna, co tady snad je, to je Perla. To je taková ta spodina úplně nejspodnější. Tam jsou drogově závislí, alkoholici.“

Vedle těchto ubytoven jsme zaznamenali několik objektů k bydlení, které jsou úzce svázány s fenoménem bytové lichvy.

Mobilní tým chápe bytovou lichvu jako situaci, kdy fyzická osoba nebo firma kupuje nemovitosti, které mají z různých důvodů nízkou prodejní cenu (špatný technický stav, nevhodná lokalita), a ty posléze pronajímá osobám ohroženým ztrátou bydlení za neodpovídající nadhodnocené nájemné. Tito „nekorektní“ ubytovatelé sice poskytují bydlení lidem, kteří často nemají vzhledem k limitům na trhu s bydlením jiné možnosti, přináší to však mnohé problémy. Lidé především nebydlí v důstojném prostředí, bydlení je jen dočasné, tzn. že dochází k nucené migraci a v obcích se často ocitají problémoví lidé bez vazeb k místu bydliště. Starostové také popisují, že větší počet osob v obtížné životní (sociální) situaci nebo domů využívaných k bytové lichvě snižuje ceny ostatních nemovitostí v obci.

Přestože většina oslovených respondentů uváděla, že bytovou lichvu na Zábřežsku neregistrují, při monitoringu jsme ji zaznamenali v obcích Hoštejn a Štítý. V případě Štítů jde pouze o jeden dům, kam se přistěhovala romská rodina z Čech, v Hoštejně jsou to bytové domy, vykazující určité prvky bytové lichvy. Časová dotace monitoringu však neumožnila detailní mapování všech obcí ORP. Nemůžeme proto potvrdit ani vyloučit existenci bytové lichvy v dalších obcích. Vzhledem k tomu, že jde o významné téma v jiných ORP, považujeme za vhodné se jím alespoň částečně zabývat a sledovat jeho vývoj i v této lokalitě.

Návrhy opatření:

Změnit koncepci přidělování městských bytů

Současné nastavení přidělování městských bytů vnímáme my i část oslovených respondentů jako značně znevýhodňující. Z monitoringu i rozhovorů s respondenty vyplynulo, že v Zábřehu je evidentní nedostatek bydlení a obyvatelé Zábřežska, kteří jsou ohrožení ztrátou bydlení, mají jen velmi omezené možnosti získat nájemní bydlení.

Respondenti také tematizovali, že chybí prostupnost bydlení. Konkrétně že chybí návazné bydlení na azylová zařízení nebo místní ubytovny. Obyvatelé se pak podle nich stále přesouvají mezi azylovými domy a ubytovnami.

„V Zábřehu chybí prostupné bydlení. Víme, že jsou tu schopní lidi žít samostatně, ale nemají kde.“

Pokud se k všeobecně špatné situaci na trhu s byty přidají problémy jako např. zdravotní postižení, nedostatek financí, etnická diskriminace apod., je šance najít si bydlení takřka nulová.

Na to by mělo město reagovat a bytový fond zpřístupnit těmto ohroženým skupinám. Mobilní tým na straně města jako nejvýznamnější limit vnímá poplatky k žádosti o byt, ale také nutnost složit poměrně vysokou kauci. Zrušením těchto

poplatků² by cesta ke změně koncepce přidělování městských bytů a větší prostupnosti bydlení mohla začít.

Doporučujeme tedy vytvořit komplexní bytovou koncepci, ve které by absentovaly současné bariéry k získání bytu a navýšil by se počet sociálních bytů. V rámci této koncepce by poté v dostupných a sociálních bytech mohl nabízet místní Odbor sociálních věcí nebo neziskové organizace jejich obyvatelům podporu (sociální poradenství).

---

² Alespoň v určitých případech.

3 Zaměstnanost

Nezaměstnanost v celém Olomouckém kraji byla na konci měsíce ledna 2019 3,5 %³, v okrese Zábřeh 3,4 %, v samotném Zábřehu 3,6 %. V ORP Zábřeh však byla nejvyšší nezaměstnanost v obcích Hoštejn (7,3 %), Brníčko (6,4 %) a Hynčina (5,7 %).

Pracovníci zábřežského úřadu práce (dále také jako ÚP) potvrzují trend posledních několika let, tedy snižování míry nezaměstnanosti a fakt, že nabídka zaměstnání v lokalitě převyšuje poptávku. Jedním z faktorů snižování nezaměstnanosti může být provázaný pracovní trh s Mohelnicí. Dále hraje roli i dobrá poloha Zábřehu z hlediska dostupné železniční dopravy.

V Zábřehu působí např. firmy HDO, MEZ Zábřeh nebo Slovácké strojírny. Dle respondentů však významní zaměstnavatelé sídlí zejména v Mohelnici, kam dojíždí nejvíce lidí, zejména do firem Siemens a Hella. Obyvatelé dojíždí i do Šumperku, malé procento do Strážné, Lanškrouna, Jedlí a Olomouce.

Pro určité skupiny obyvatelstva se dle odpovědí respondentů stále hůře shání zaměstnání. Jedná se zejména o osoby s invalidním důchodem, lidi s OZP⁴, dlouhodobě nezaměstnané a matky s dětmi. Práci také dle zástupců Charity složitě získávají i osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi.

„Pokud ten klient má nějaký invalidní důchod a oni se ho zeptají, na co ho má, a je to na duševní onemocnění, tak získat s tím to zaměstnání, to je strašně složitý.“

Úřad práce reaguje na nezaměstnanost několika různými projekty. Dále svým klientům nabízí tzv. dostupné zaměstnávání a rekvalifikace. Pořádá také poradenské dny, Job kluby a nabízí projekt tzv. „Práce na zkoušku“⁵.

---

³ Informace dostupná z <https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/olk/statistiky> k datu 2. 4. 2019.

⁴ <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/definiceozp/definice.htm>

⁵ Více informací k tomuto projektu na https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/hkk/projekty_esf/v_realizaci/rip/zaruky_pro_mlade_v_khk/manual_p_ro_zadatele_-_prace_na_zkoušku.pdf

POÚ	Obec název	Počet 15-64	Počet UoZ	DOS UoZ	PNO	VM	Počet UoZ/1VM
Zábřeh	Bohuslavice	334	10	9	2,7%	0	-
Zábřeh	Brníčko	422	27	27	6,4%	0	-
Zábřeh	Drozdov	222	8	8	3,6%	0	-
Zábřeh	Dubicko	692	22	18	2,6%	2	11,0
Zábřeh	Horní Studénky	219	4	4	1,8%	1	4,0
Zábřeh	Hoštejn	287	23	21	7,3%	4	5,8
Zábřeh	Hrabová	417	17	16	3,8%	11	1,5
Zábřeh	Hynčína	123	7	7	5,7%	0	-
Zábřeh	Jedlí	427	9	9	2,1%	16	0,6
Zábřeh	Jestřebí	421	24	21	5,0%	0	-
Zábřeh	Kamenná	333	11	11	3,3%	0	-
Zábřeh	Kolšov	469	17	16	3,4%	0	-
Zábřeh	Kosov	227	9	8	3,5%	0	-
Zábřeh	Lesnice	427	17	16	3,7%	9	1,9
Zábřeh	Leština	819	32	30	3,7%	2	16,0
Zábřeh	Lukavice	588	18	15	2,6%	7	2,6
Zábřeh	Nemile	444	17	16	3,6%	2	8,5
Zábřeh	Postřelmov	1 979	56	50	2,5%	36	1,6
Zábřeh	Postřelmůvek	205	10	10	4,9%	0	-
Zábřeh	Rájec	326	6	6	1,8%	1	6,0
Zábřeh	Rohle	443	20	18	4,1%	0	-
Zábřeh	Rovensko	526	16	15	2,9%	3	5,3
Zábřeh	Svébohov	273	9	9	3,3%	0	-
Zábřeh	Štítý	1 316	33	29	2,2%	51	0,6
Zábřeh	Vyšehoří	156	4	3	1,9%	0	-
Zábřeh	Zábřeh	8 773	339	320	3,6%	293	1,2
Zábřeh	Zborov	140	5	5	3,6%	0	-
Zábřeh	Zvole	572	14	14	2,4%	1	14,0
Zábřeh		21 580	784	731	3,4%	439	1,8

Vysvětlivky k tabulce:

Počet 15–64 – počet obyvatel ve věku 15–64 let

Počet UoZ – celkový počet uchazečů o zaměstnání s bydlištěm v dané obci na konci sledovaného měsíce

DOS UoZ – počet dosažitelných uchazečů ve věku 15–64 let na konci sledovaného měsíce

PNO – podíl nezaměstnaných osob

4 Potřeby monitorovaných cílových skupin

U všech popisovaných CS nejprve vyjmenováváme sociální služby, které jim jsou v dané lokalitě dostupné. Poté se věnujeme podrobnějšímu popisu jak cílové skupiny, tak nesází, se kterými se potýkají.

U většiny monitorovaných cílových skupin (dále také jako CS) jsme zaznamenali limitované možnosti při obstarání důstojného a finančně dostupného bydlení. Nutno dodat, že situace špatně dostupného bydlení kopíruje celorepublikový trend.

4.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje⁶ věnují tyto instituce a organizace:

Společnost Podané ruce o.p.s., Charita Zábřeh, SOS dětské vesničky, z. s. – SOS Kompas Zábřeh, Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva z. s., Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR.

Do této cílové skupiny řadíme zejména osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení, zadlužené, rizikové uživatele návykových látek a rizikovou mládež.

Členy této cílové skupiny Mobilní tým zaznamenal kromě města Zábřehu i v Hoštejně.

4.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení

V monitorované lokalitě není organizace, která by se primárně zaměřovala na tuto cílovou skupinu. Částečně se jí v lokalitě věnuje Odbor sociálních věcí města Zábřeh či Charita Zábřeh.

Vycházíme z definice bezdomovectví v Koncepci prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. Jde o „*souhrnné označení pro různorodou populační skupinu zahrnující jak viditelné bezdomovce, tj. osoby, které spí venku (bez střechy), tak osoby, které v důsledku nemožnosti zajistit si jiné bydlení žijí v ubytovacích zařízeních pro bezdomovce, dále osoby, jejichž bydlení je nejisté, a také osoby, které žijí v podmínkách, které neodpovídají minimálním standardům bydlení v daném kulturním a sociálním prostředí.*“ (Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 8)

Také pro Zábřežsko platí, že pokud bychom se věnovali této cílové skupině v celé šíři, jak ji koncepce popisuje, došli bychom k závěru, že do ní můžeme zařadit až

⁶ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 25. 3. 2019.

stovky osob. V Zábřehu jsme zaznamenali také tzv. „viditelné bezdomovce“⁷, tedy ty, kteří spí venku, popř. v nestálé formě bydlení jako například zahradní chatce apod., a kteří jsou veřejností vnímáni jako nejproblematictější. Respondenti se shodují, že takovýchto osob je v Zábřehu do deseti a také, že ve srovnání s minulými léty se jejich počet výrazně snížil, a to kvůli několika úmrtím, odchodu z města či nastěhování se na některou z místních ubytoven.

„I když je hodně lidí na ubytovnách nebo takhle po známých, tak je tam nebezpečí toho, že se tam něco stane a skončí na ulici.“

V rozhovoru s jedním respondentem zaznělo, že v Zábřehu nejsou místa, kde by se zástupci této CS koncentrovali, jiní respondenti v rozhovorech označili několik míst, kde se údajně osoby bez přístřeší schází. Těmi, kde se podle nich pouze potkávají, jsou část parku „u hráze“ a prostor před supermarketem Billa, a místy, kde provizorně nocují, jsou stany „u čističky odpadních vod“ a také na několika dalších „chatkách“. Dle slov respondentů jde o dvě až tři chatky a jeden dům. Z těchto objektů se jeden aktuálně ruší na popud městské policie. Její zástupci uvedli, že lidé, kteří chatku obývali, nedodržovali základní pravidla bezpečnosti v souvislosti s topením a neudržovali pořádek v okolí objektu.

Jak dále zaznělo v rozhovoru se zástupci policie, s touto skupinou osob je svázána i určitá kriminalita. Jde však častěji o přestupky v podobě krádeží v obchodech, pití alkoholu na veřejných místech, slovní konflikty apod., kterými se zabývá městská policie.

„Ti lidi nejsou až tak problémoví, ale lidi je vnímají špatně. Tam ty lidi chodí s kočárkama, chodí tam staří lidi krmit labutě a oni se jim tam nelíbí, že třeba ten člověk smrdí, spí, vypadá ošuntěle. Prostě mají strach.“

Návrhy opatření:

Zřídit v Zábřehu sociální služby pro osoby bez přístřeší

Počet zástupců CS se sice ve srovnání s monitoringem MT v roce 2015 snížil, současný stav však jednak není neměnný a dále i v tomto zastoupení vnímáme jako vhodnou specializovanou službu pro osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení v Zábřehu zřídit. Většina respondentů (a náš názor je s nimi ve shodě) doporučuje zřídit nízkoprahové denní centrum (také jako NDC). Prostor tomuto záměru je

---

⁷ Užíváme zde tuto laicky srozumitelnou kategorii. Více o možných kategorizacích – tj. dle vnímání veřejnosti (bezdomovectví zjevné, skryté, potenciální), dle doby trvání (méně než rok, do pěti let, více než pět let) či dle příčin (výsledek dlouhodobé životní trajektorie; krátká nepříznivá shoda okolností; na bázi zdravotní indispozice; bezdomovectví volbou) – viz Koncepte prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 7–9).

věnován i ve strategických dokumentech MÚ Zábřeh.⁸ Toto zařízení by pokrylo nejzákladnější potřeby CS, vedle něj by uplatnění v Zábřehu našla také specializovaná terénní služba pro tuto CS. Tu v současnosti částečně suplují pracovníci Odboru sociálních věcí, kteří mezi bezdomovci provádí depistáže.

4.1.2 Riziková uživatelé návykových látek

Tato cílová skupina nalézá podporu u Společnosti Podané ruce o. p. s., která zde provozuje Terénní programy a Centrum komplexní péče.

Z dostupných informací nevyplývá, že by se situace v oblasti užívaných návykových látek nějak zásadně lišila od celorepublikových trendů. Fakticky dominantní je užívání legálních drog. I když je mediálně vděčnější mluvit o drogách nelegálních, řádově větší a závažnější je problém s drogami legálními. Týká se to i věkové skupiny dětí a mladistvých, kde vyvolávají velkou pozornost každoročně zveřejňované statistiky o zkušenosti s marihuanou (tj. fakt, že asi třetina šestnáctiletých ji alespoň jednou v životě zkusila). Jiný, mediálně méně vděčný údaj ze stejných průzkumů uvádí, že zkušenost s tabákem má 66 % šestnáctiletých (16 % z nich kouří denně) a s alkoholem celých 96 % mladistvých – 41 % z nich se za poslední měsíc alespoň jednou opilo (Moravčík 2016).

Relevantní respondenti se shodují, že drogová problematika na Zábřežsku je výrazná a mírně narůstá. Jako důvody uvádějí, že Zábřežsko je v relativní blízkosti Polska, kde jsou dostupné látky k přípravě nejrozšířenější drogy, pervitinu, a také tranzitnost města, kvůli které do Zábřehu častěji jezdí osoby užívající nelegální návykové látky.

„Zábřeh je specifickéj v tom, že se tam střetávají klienti ze všech směrů. Tam potkáš klienty ze Šumperka, odsud, z Hanušovic, občas tam někdo přijede ze směru od Pardubic.“

Jediným poskytovatelem služeb pro tuto CS v lokalitě je společnost Podané ruce. Ta v Zábřehu provozuje Centrum komplexní péče v Olomouckém kraji⁹, jehož součástí je i adiktologická poradna. Dále jsou zde realizovány také Terénní programy.

⁸ Viz 3. Komunitní plán sociálních a navazujících služeb v Zábřehu na období 2016–2019, str. 48.

⁹ Posláním Centra komplexní péče (CKP) je pomáhat lidem v tíživé životní situaci s řešením jejich problémů s návykovým chováním. Centrum primárně poskytuje služby osobám ohroženým závislostí na hazardním hraní a sázení. Dále pak osobám ohroženým nelátkovou závislostí (netolismus, workoholismus, patologické nakupování aj.). Centrum poskytuje služby rodinným příslušníkům a partnerům osob s adiktologickým problémem. Posláním centra je také snaha snižovat negativní důsledky rizikového chování u osob ohrožených návykovým chováním.

Terénní pracovníci v Zábřehu působí třikrát týdně a kromě distribuce harm reduction materiálu¹⁰ nabízí testování na infekční choroby a také informační servis, poradenství, doprovod na úřady apod. Nově se pracovníci pohybují i služební dodávkou, díky které zvýšili dostupnost drogových služeb.

Návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Podkladem pro tyto návrhy by mohl být podrobnější monitoring této CS.

4.1.3 Zadlužení

Této cílové skupině se v lokalitě věnuje zejména Charita Zábřeh a částečně i SOS Dětské vesničky – SOS Kompas Zábřeh.

Podle mapy exekucí je v samotném Zábřehu 7,62 % obyvatel s exekucí, to je celkem 895 osob. Průměrný počet exekucí na jednoho zadluženého člověka je 5. Tento počet ovšem nezahrnuje osoby, které sice mají dluhy, ale ještě nejsou v exekuci. Počet těchto osob není možné odhadovat.

V ORP Zábřeh se nachází několik dalších obcí, které mají v porovnání s ostatními obcemi poměrně velké procento obyvatel s exekucí. Jedná se o:

- Hynčín, 16,28 %,
- Maletín, 14,33 %,
- Rohli, 9,79 %.

Nárůst dluhové problematiky v ORP Zábřeh je respondenty spojován s obdobím finanční krize, kdy firma HDO (a další) omezila výrobu, a došlo ke snížení mezd. Lidé pak neměli dostatečné finanční prostředky na splácení svých závazků.

Odborné dluhové poradenství na Zábřežsku realizuje Charita Zábřeh ve své Občanské poradně. Pracovnice poradny uvádí, že až 80 % jejich klientů tvoří osoby, které se potýkají s dluhy. Uvádí, že v loňském roce evidovali 736 klientů se zakázkou v rámci dluhového poradenství, konkrétně s podáním návrhu na insolvence, zastavení exekuce, zastavení neplatných rozhodčích doložek, návrhu splátkového kalendáře apod.

Respondenti uváděli, že obtížnou disciplínou dluhového poradenství je práce s osobami s chronickým duševním onemocněním, a to zejména kvůli nízkému příjmu a v určitých případech i nestálému výdělků. Lidé s chronickým duševním

---

¹⁰ Termín harm reduction označuje veškeré aktivity a prostředky směřující k co největšímu možnému omezení zdravotních a sociálních rizik vystávajících osobám v souvislosti se zneužíváním návykových látek.

onemocněním mají většinou jako příjem invalidní důchod, z kterého je obtížné platit nájem, natožpak splácet dluhy nebo splnit podmínky oddlužení.

„Vidina uvázat tyhle lidi k něčemu v pěti letech, když těžko říct, jak na tom budou za půl hodku, hodku... Problémy jsou s těma výkyvy v té psychice a všechno do toho.“

Zároveň respondenti uváděli, že osoby s chronickým duševním onemocněním jsou jedním z terčů pro nebankovní společnosti nabízející půjčky.

Specifickým a v poslední době i diskutovaným tématem je zaměstnanost osob s dluhy. Někteří respondenti z organizací působících v ORP Zábřeh uváděli, že pro mnohé zadlužené se legální zaměstnání nevyplatí, a tak hledají „práci načerno“. Zadlužení jako hlavní důvod práce v šedé ekonomice uvádí obavu z toho, že „jim exekutor všechny peníze vezme a nic jim nezůstane“. Proto je pro ně výhodné pracovat nelegálně, s jistotou, že jim „exekutor nic nevezme“.

Návrhy opatření:

Rozšíření dluhového poradenství do obcí na Zábřežsku

Data ukazují, že Občanská poradna je velmi využívaná ambulantní služba. Na druhou stranu v okolních obcích jsou podle Mapy exekucí mnohem větší procenta zadlužených než v Zábřehu. Navrhujeme proto rozšířit dluhové poradenství o terénní formu, která by byla schopna pracovat i se zadluženými v jejich přirozeném prostředí. Tím by se zvýšila dostupnost dluhového poradenství v lokalitě. Podle názoru Mobilního týmu by se mohlo alespoň ze začátku jednat o jeden úvazek, který by po vyhodnocení jeho efektivity v okolních obcích mohl být výhledově navýšený.

Dluhová osvěta

Vzhledem k tomu, že podle dluhových expertů část zadlužených „pouze“ nemá dostatek informací, jak svou situaci řešit, je důležitá práce sociálních pracovníků zaměřených na dluhovou problematiku. Toto téma mohou ale také uchopit např. marketingoví odborníci, kteří by díky reklamní kampani mohli nejen zadluženým lidem vysvětlit pojmy, jako jsou nezabavitelná částka, neplatné rozhodčí doložky, jistina, úroky a další důležité informace. Díky pochopení těchto pojmů se totiž může člověk lépe orientovat ve své situaci a mnohdy díky tomu začít svou situaci řešit a jeho jednání ve spolupráci s odborníky by mohlo vést ke snížení vymáhané částky či k podání návrhu na insolvenční řízení.

4.1.4 Riziková mládež

Pro tuto CS v Zábřehu funguje Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, které provozuje společnost Podané ruce, o. p. s.

Do rizikového chování mládeže zahrnujeme konzumaci drog a s tím spojené závislostní chování včetně užívání alkoholu, kriminality a vandalismu, dále také virtuální drogy, gambling, politický extremismus, záškoláctví, šikanování a jiné násilí, rasismus, xenofobii, homofobii, agresivní chování v dopravě a sexuální rizikové chování.

V mapovaném území aktuálně není tato cílová skupina významným tématem. Na druhou stranu úplnou absenci této CS lze vyloučit i vzhledem k tomu, že jsme v ORP zaznamenali sociálně znevýhodněné domácnosti s dětmi, které mohou být tímto jevem více ohrožené. Problémy tohoto charakteru ale zároveň nemůžeme ztotožnit s obtížnou životní (sociální) situací, vyskytují se totiž i u dětí a mládeže z finančně i sociálně zajištěných rodin. Přítomnost CS také potvrzují zástupci OSPOD a pracovníci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (dále také jako NZDM). Podle respondentů jsou členové této CS zastoupeni zejména v samotném Zábřehu. Pouze v jednom rozhovoru byla zmíněna i Rohle jako obec, kde se vyskytuje riziková mládež.

Respondenti s touto skupinou spojovali jevy jako záškoláctví, předčasné ukončování školní docházky, užívání návykových látek, bezpečnost na internetu a závislost na počítačových hrách. Jeden z respondentů také velmi tematizoval sebepoškození. Zmiňoval, že se v Zábřehu jedná o rozsáhlý a závažný fenomén. V jiných rozhovorech toto ale tematizováno nebylo, podrobnější informace by pravděpodobně poskytli místní psychologové a terapeuti.

Při jednom z hloubkových rozhovorů s pedagogickým pracovníkem jsme zaznamenali téma šikany. Šlo o respondentovy osobní zkušenosti, nicméně v minulých monitorinzích jsme se s tímto tématem setkali opakovaně. Respondenti poukazovali na závažnost tohoto jevu a zároveň postrádali účinné nástroje k jeho řešení. Domníváme se tedy, že nejde o problém jednoho školského zařízení, ale v různé míře se objevuje na celém území Olomouckého kraje.

Respondent popisoval, že pod pojmem šikana si většinová společnost představí agresivní chování a fyzické napadání. Podle respondenta se ale jedná o mnohem skrytější jevy, jako je vylučování z kolektivu, veřejné nebo i skryté ponižování a zesměšňování. Často se také jedná o „utlačování“ na sociálních sítích.

„O šikaně se v posledních letech hodně mluví, přitom jsou za ni ale často označovány rvačky klukovských bandiček, vyřizování účtů a napadení... ano, i mezi děvčaty. Ta skutečná šikana je podle mých zkušeností skrytější a spočívá ve štvání proti jedinci.“

Respondent také narážel na problematiku, že šikanu je pro pedagoga, který s ní nemá zkušenost, obtížné rozpoznat. Další problematický jev viděl v tom, že část samotných učitelů šikanu zlehčuje.

Návrhy opatření:

Práce s atmosférou ve třídách, rozkrývání a prevence šikany

Posledních několik let je trendem pracovat s „klimatem ve třídě“. Jedná se o různé aktivity, které mohou zařadit sami učitelé do výuky, a snažit se tak na jednu stranu stmelit třídní kolektiv a na druhou stranu zjišťovat, zda je v třídním kolektivu nějaký outsider. Doporučujeme proto jak vzdělávat pedagogy v tomto tématu, tak i spolupráci škol s neziskovými organizacemi, které se na toto téma specializují.

4.2 Osoby se zdravotním postižením

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹¹ věnují tyto instituce a organizace:

Charita Zábřeh, Sociální služby pro seniory Šumperk, příspěvková organizace, Podané ruce - osobní asistence, InternetPoradna.cz z. s., Středisko rané péče SPRP Olomouc, Jdeme autistům naproti z.s., Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s., Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, DĚTSKÝ KLÍČ Šumperk, o.p.s., PONTIS Šumperk o.p.s., Domov Štíty – Jedlí, příspěvková organizace.

Do této cílové skupiny řadíme osoby s fyzickým, mentálním, smyslovým či kombinovaným postižením. Dále také seniory, kteří kvůli věku a zdravotnímu stavu již částečně nebo úplně nezvládají sebeobsluhu a naplňování dalších základních životních potřeb. V neposlední řadě jde i o jednotlivce po úrazech nebo nemocech a osoby mající problémy se zvládnutím péče o vlastní osobu. Počty lidí v této skupině se i kvůli demografické křivce neustále zvyšují.

¹¹ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 25. 3. 2019.

4.2.1 Osoby se smyslovým nebo pohybovým postižením

Této podskupině se věnuje Charita Zábřeh, Společnost pro ranou péči z. s. a., Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, Domov Štítý – Jedlí, příspěvková organizace.

Vzhledem k velké šíři této monitorované skupiny je potřeba ji více rozdělit a popsat.

Nejprve se zaměříme na osoby „pouze“ se zdravotním postižením, které MT chápe jako osoby s tělesným postižením, které má přímou souvislost s pohybovým postižením, a osoby se sluchovým, zrakovým nebo jiným smyslovým postižením.

Respondenti popisovali, že oproti jiným lokalitám Olomouckého kraje sice je v ORP Zábřeh relativně dobrá dostupnost služeb pro tuto CS, přesto tu ale podle nich chybí zejména pobytová odlehčovací služba a více dostupná hospicová péče.

Odlehčovací služby v lokalitě terénně pokrývá Charita Zábřeh. Zástupce této služby ale mluvil o tom, že jejich kapacita je plná a mají pořadník se zájemci, které nemohou aktuálně obsloužit. Terénní odlehčovací službu sice částečně nahrazuje Osobní asistence, to ale pouze do určité míry. Respondenti také uváděli, že se setkávají se situacemi, kdy osoby pečující potřebují akutně umístit¹² svěřenou osobu do pobytové odlehčovací služby. Podle jejich zkušeností se vždy dostanou do pořadníku, protože v žádné pobytové odlehčovací službě není aktuálně volné místo.

„Kolikrát se lidé do toho telefonu rozčilují, že to není možný, že to momentálně potřebují. Ta lepší varianta je, když chtějí odjet na dovolenou a prostě ji zruší, ale když mají být sami hospitalizovaní, tak nevědí, co dělat s tím rodinným příslušníkem. Chtějí poté kontakt na další pobytové odlehčovací služby, ale to jim rovnou říkám, že i tam je určitý pořadník a nikde jim toho člověka nevezmou ze dne na den.“

Pobytovou odlehčovací službu také pro zájemce ze Zábřežska nabízí i Diakonie ČCE – středisko Sobotín. Ta je ale zaměřená pouze na pomoc lidem s projevy demence a nenachází se v Krajském registru sociálních služeb pro ORP Zábřeh. Vedoucí odlehčovací služby v rozhovoru uvedla, že kapacitu mají plnou v období dovolených, v jiných termínech mají volná lůžka.

Další téma, které zaznívalo při rozhovorech, byla potřeba větší dostupnosti rané péče. Respondenti mluvili o tom, že v lokalitě ví o dalších rodinách, které by této

---

¹² Např. z důvodu hospitalizace pečující osoby.

služby využily, ale raná péče nemá kapacitu jim služby poskytnout. Toto téma se Mobilnímu týmu nepodařilo ověřit přímo u zástupců rané péče.

V rozhovorech se také objevovalo téma zaměstnání pro tuto cílovou skupinu. Pracovní nabídky pro osoby z této CS nabízí Charita Zábřeh přes svou firmu Reparto Zábřeh s. r. o., přesto podle respondentů platí, že vzhledem k šíři cílové skupiny je těchto pracovních nabídek málo. To potvrdili i respondenti z místního úřadu práce, kteří mluvili o tom, že poptávka po zaměstnání z řad této CS převyšuje nabídky, které se v lokalitě objevují. Také platí, stejně jako v jiných částech Olomouckého kraje, že čím větší má člověk handicap, tím hůře se mu zaměstnání hledá.

Mobilní tým v ORP Zábřeh i Mohelnice zaznamenal projekt Podpora pečujících osob v regionu ORP Mohelnice a Zábřeh. Jedná se o realizaci svépomocných skupin pro osoby pečující, v rámci kterých jim je poskytnuta jak odborná pomoc (sociální, právní a psychologické poradenství), tak možnost sdílení s dalšími pečujícími osobami. Mobilní tým při monitorinzích jiných lokalit narážel na téma práce s pečujícími osobami, ale prozatím v žádné monitorované lokalitě nebylo takto uchopeno. Doporučujeme tuto aktivitu k šíření i do dalších ORP v Olomouckém kraji.

Návrhy opatření:

Rozšíření kapacit odlehčovací služby

Mobilní tým se na základě informací od respondentů domnívá, že přímo v Zábřehu by bylo vhodné zřídit pobytovou odlehčovací službu pro osoby se smyslovým nebo pohybovým postižením, ale nejen pro tuto cílovou skupinu.

Pokud navíc vezmeme v úvahu i celokrajskou situaci ohledně pobytových odlehčovacích služeb, tak se domníváme, že vytvoření nových lůžek odlehčovací služby by velmi prospělo i celokrajské situaci. Vzhledem ke komplexnosti této problematiky si ale netroufáme odhadnout, kolik nových pobytových odlehčovacích míst je v Zábřehu (potažmo v celém Olomouckém kraji) potřeba zřídit. K přesnějšímu odhadu by byl nutný podrobnější monitoring.

4.2.2 Osoby s mentálním postižením

Této podskupině se věnuje Charita Zábřeh a Středisko rané péče SPRP Olomouc.

Světová zdravotnická organizace definuje mentální postižení jako: „*Stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován zvláště porušením dovedností, projevujícím se během vývojového období, postihujícím všechny složky inteligence, to je poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti.*

*Postižení se může vyskytnout bez, nebo současně s jinými somatickými nebo duševními poruchami.*¹³

Respondenti v rozhovorech uváděli, že v Zábřehu jsou relativně dostupné služby pro tuto cílovou skupinu. Co v lokalitě absentuje, jsou podle nich ambulantní služby pro děti a mládež do 18 let. Pokud chtějí respondenti tyto chybějící služby využít, musí dojet do Šumperka do Pomněnky nebo Dětského klíče.

S respondenty jsme narazili také na téma ne/dostupnosti odlehčovacích služeb. Podle nich místní osoby z této cílové skupiny využívají jako tyto služby např. denní stacionář Oáza – centrum denních služeb¹⁴ nebo osobní asistenci Charity Zábřeh. Přímo odlehčovací služba v lokalitě ale chybí. To dokresluje fakt, že pokud by rodina/opatrovníci chtěli umístit osobu s mentálním postižením do celoroční péče, museli by tyto služby hledat v jiném kraji.

Z rozhovorů také vyplynulo, že v lokalitě chybí chráněná pracovní místa pro osoby s mentálním postižením.

Poruchy autistického spektra

Mezi osoby s mentálním postižením se řadí i lidé s poruchami autistického spektra (dále jako PAS), které se celorepublikově stávají relevantním tématem. V této části textu se jim tedy budeme samostatně věnovat.

Služby pro osoby s PAS částečně poskytuje Oáza – centrum denních služeb. Kapacita jejich služby je jedna osoba s PAS za den, která zvládá pobyt v kolektivu. V rámci ORP Zábřeh služby pro osoby s PAS nenabízí jiná organizace, klienti se tak mohou obracet na Dětský Klíč v Šumperku.

Respondenti uvedli, že se ve své praxi setkávají i s agresivními klienty s PAS. U těchto klientů se objevuje i sebepoškození a vzhledem k tomu chování je obtížné, aby byli uživateli služeb pro osoby s mentálním postižením.

Město Zábřeh v rámci komunitního plánování formuluje potřebu vytvoření domova se zvláštním režimem právě pro tuto CS. Praxe ze zahraničí ukazuje, že osoby s PAS mohou i díky chráněnému bydlení (ne jen díky domům se zvláštním režimem) a podporovanému zaměstnávání žít kvalitně, a to i ve chvíli, kdy se o ně již jejich pečující nemohou starat.

Respondenti uváděli, že rodinní příslušníci osob s PAS si myslí, že nynější institucionální přístup k této diagnóze je nevhodný (krátkozraký a invalidizující). V rozhovorech s nimi zaznívalo, že PAS jsou sice neléčitelné, ale vhodným přístupem je možné projevy této diagnózy mírnit (v některých případech i poměrně výrazně).

---

¹³ Zdroj: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/deti-s-mentalnim-postizenim/klasifikace-mentalniho-postizeni-a-podpora-ditete.shtm> dostupné k 15. 4. 2019.

¹⁴ Mobilní tým zaujalo, že toto centrum má pro své klienty zřízenou relaxační místnost a do budoucna uvažují o zřízení Snoozelenu.

Respondenti popisovali, že konkrétně služba osobní asistence přináší výrazné zlepšení v soběstačnosti a díky tomu se osobám s PAS zvýší kvalita života a přeneseně i pečujícími osobám.

S tím velmi souvisí otázka statusu pečující osoby. Podle jejich zkušeností jde o velmi náročnou a fyzicky i psychicky vysilující péči. Pokud je osoba s PAS ve svém přirozeném prostředí, je péče o ni mnohem méně finančně nákladná, než když je člověk s PAS v institucionální péči. Problém viděli v tom, že pečující osoby nemají nárok na dovolenou či pracovní neschopnost a nemají stanovenou pracovní dobu. To v kombinaci s nedostatečnou dostupností všech forem odlehčovacích služeb pro tuto CS „nutí“ osoby pečující člověka s PAS do institucionální péče umístit.

Návrhy opatření:

Zaměřit se na koncepci dostupného bydlení pro tuto CS

Komunitní plánování města Zábřeh formuluje potřebu zřízení domova se zvláštním režimem pro tuto CS, zároveň ze zahraničí známe příklady dobré praxe s chráněným komunitním bydlením. Mobilní tým doporučuje, aby si město ve spolupráci s organizacemi, které se této CS věnují, stanovilo vizi, jak s problematikou bydlení pro tuto CS pracovat.

Vytvořit koncepci podporovaného zaměstnání pro tuto CS

V současné době přímo v monitorované lokalitě nejsou vhodné nabídky zaměstnání pro tuto CS. Nejbližší chráněná pracovní místa jsou v Šumperku.¹⁵ Respondenti uváděli, že zájem o práci v chráněných dílnách u osob z této CS jsou, a domnívají se, že dostupné chráněné zaměstnání by pomohlo k inkluzi do majoritní společnosti.

4.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby

---

¹⁵ Šicí dílna společnosti Pomněnka.

v krizi

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹⁶ věnují tyto instituce a organizace:

Charita Zábřeh a Společnost Mana, o.p.s.

Situace osob s chronickým duševním onemocněním se v poslední době v celé České republice mění. Vliv na tyto změny mají jak nové postupy, tak i reforma psychiatrické péče, která aktuálně v ČR probíhá.

Cílová skupina osob s duševním onemocněním se nejčastěji potýká se stigmatizací, nedostatkem adekvátního bydlení či s těžkostmi při navazování kontaktů.

V ORP Zábřeh zajišťuje pro tuto CS ambulantní i terénní služby SOREHA – sociální rehabilitace, kterou zřizuje Charita Zábřeh.

Respondenti zmínili také problematiku lidí, kteří spadají do více cílových skupin v sociální práci. Vzhledem k tomu, že je kvůli tomu ve většině služeb nepřijmou, tak „vypadávají“ z jakýchkoliv služeb a statistik.

Při monitoringu jsme zaznamenali i celokrajskou systémovou mezeru při péči o osoby v krizi. Na obecném a modelovém příkladu toto „bílé místo“ popíšeme. Pokud se člověk dostane do bytové krize a kvůli důvodům, které nemůže ovlivnit, překotně přijde o bydlení, prakticky jediná možnost, kde najde ubytování „ze dne na den“ jsou komerční ubytovny. Může se tak stát, že člověk, který je již v existenciální krizi kvůli akutní ztrátě bydlení, se dostává do další krize (pobyt v nevyhovujícím prostředí, kde se často projevuje rizikové chování dalších ubytovaných). Podle analýzy Mobilního týmu je v Olomouckém kraji stále malá síť krizového a zároveň důstojného bydlení a současně chybí proškolení sociálních pracovníků, jak komunikovat s osobami v krizi a jaká síť služeb již pro tuto CS existuje, a kde se tyto služby vyskytují.

Návrhy opatření:

Vzdělávání sociálních pracovníků v komunikaci s osobami v krizi a orientaci ve službách pro tuto CS dostupných

V monitorované lokalitě již sice působí pracovníci, kteří se na práci s osobami v krizi zaměřují, přesto podle monitoringu vnímáme potřebu tyto znalosti rozšiřovat pro co největší skupinu sociálních pracovníků. Doporučujeme proto realizovat systematické vzdělávání v komunikaci s osobami v krizi anebo přímo v krizové intervenci. Spolu s tím neustále udržovat v povědomí služby, které jsou pro tuto CS

¹⁶ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 25. 3. 2019

dostupné (ať už se jedná o krizové bydlení, potravinovou pomoc nebo možnost krizové intervence či terapie).

4.4 Cizinci

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹⁷ věnuje pouze Charita Zábřeh. Cizinci se dále mohou obracet na pracovníky „celokrajské“ organizace Centrum pro integraci cizinců.¹⁸

V celém Olomouckém kraji je cca 5 600 cizinců ze zemí mimo Evropskou unii, přesná čísla za dané ORP se nám nepodařilo zjistit. Podle zjištěných informací není tato cílová skupina v ORP Zábřeh nijak výrazně negativně tematizovaná. Respondenti nejvíce mluvili o cizincích ve spojitosti s vietnamskou a tureckou komunitou, které nejčastěji spojovali s jejich provozovny rychlého občerstvení nebo s obchody se smíšeným zbožím. Dále jsou podle respondentů v lokalitě i příslušníci bulharské, rumunské, ukrajinské nebo mongolské národnosti. Jedná se převážně o pracovní dělníky v místních firmách. Cizinci se převážně koncentrují na ubytovně Pohoda v Zábřehu a na ubytovně v Rájci.

Přímo ve sledované lokalitě se cizinci mohou obracet na Občanskou poradnu Charity Zábřeh či Odbor sociálních věcí města. Jejich zástupci však uvedli, že jsou v kontaktu s touto CS jen velmi málo a že cizinecké komunity považují za uzavřené.

Ve spojitosti s CS jsme neidentifikovali žádné závažné problémy či specifické potřeby. Ani zástupci Policie České republiky v souvislosti s touto CS nezmiňovali žádné specifické problémy.

Návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Podkladem pro tyto návrhy by mohl být podrobnější monitoring této CS.

¹⁷ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 25. 3. 2019.

¹⁸ V Krajském katalogu sociálních služeb jsme našli i organizaci SOZE z. s., která ale již v Olomouckém kraji nepůsobí. Organizace ale zatím své kontakty z Krajského registru služeb nesmazala.

Shrnutí

Zpráva z monitoringu města a ORP Zábřeh se věnuje zejména samotnému městu Zábřeh. V ostatních obcích Mobilní tým nezaznamenal větší výskyt monitorovaných cílových skupin (dále také jako CS). V průběhu monitoringu jsme oslovili celkem 18 institucí a 41 respondentů z řad veřejnosti. Sběr dat byl zaměřen na čtyři cílové skupiny – Osoby v obtížné životní (sociální) situaci¹⁹, Osoby se zdravotním postižením²⁰, Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi a Cizinci.

Kapitola Bydlení nejprve popisuje městský bytový fond a trh s komerčním bydlením. Z monitoringu vyplynulo, že dostupnost bydlení je pro osoby znevýhodněné na trhu s bydlením velmi špatná. Ke zlepšení situace nepomáhá ani nastavení přidělování bytového fondu města. Podle názoru Mobilního týmu má systém přidělování městských bytů několik bariér, které všechny námi monitorované skupiny jen těžko překonají. Jedná se zejména o vratný poplatek za podání žádosti o městský byt a kauci ve výši tří měsíčních nájmu. Město má zároveň pouze jeden sociální byt, který je stále obsazený.

Ve městě jsou také komerční ubytovny, které ubytovávají jak cizince, tak osoby v obtížné životní (sociální) situaci. Jejich hodnocení kvality a bezpečnosti se v čase proměňuje, aktuálně respondenti popisovali, že jako nejhorší vnímají ubytovnu Perla.

Kapitola Zaměstnanost popisuje, že místní respondenti uváděli, že v ORP Zábřeh nabídka pracovních pozic převyšuje poptávku. Na druhou stranu se respondenti shodovali, že pracovních nabídek pro cílovou skupinu osob se zdravotním postižením je v monitorované lokalitě málo a bylo by vhodné je navýšit.

V další kapitole se věnujeme popisu námi monitorovaných cílových skupin. Popisujeme jak dostupnost sociálních služeb, tak problémy, na které osoby z těchto CS naráží. U některých cílových skupin se snažíme o širší přiblížení jejich života a důvodů, které vedly ke vzniku jejich nepříznivé životní situace.

Za pozornost stojí osoby bez přístřeší. Jedná se o skupinu osob, pro kterou v lokalitě není žádná specializovaná sociální služba. Přitom i přes relativně nízký počet „zjevných bezdomovců“ se jedná o skupinu, která majoritní společnost velmi znepokojuje.

Narazili jsme také na, podle respondenta, skrytou problematiku šikany u CS riziková mládež. Podle jeho názoru se jedná o velmi rozšířený fenomén, který buď sami pedagogové bagatelizují, nebo ho neumí odhalit.

---

¹⁹ Dříve název pro Osoby sociálně vyloučené.

²⁰ Do této CS zahrnujeme i osoby s mentálním postižením a poruchou autistického spektra.

Při monitoringu cílové skupiny osob s pohybovým nebo smyslovým postižením jsme zjistili, že v ORP Zábřeh i Mohelnice organizuje Charita Zábřeh svépomocnou skupinu pro osoby pečující. Od respondentů z jiných ORP zaznívala potřeba práce s osobami pečujícími, proto se domníváme, že tato aktivita je velmi potřebná, a hodnotíme ji velmi pozitivně. Na druhou stranu místní respondenti tematizovali nedostupnost pobytové odlehčovací služby pro tuto CS.

Z monitoringu vyplynulo několik významných témat k řešení. Návrhy opatření jsou popsány jak v kapitole Bydlení, tak u popisu jednotlivých cílových skupin. Jako zásadní návrhy opatření vnímáme:

- Změnit koncepci přidělování městských bytů
- Zřídit v Zábřehu sociální služby pro osoby bez přístřeší
- Rozšířit kapacitu odlehčovací služby

Literatura

3. komunitní plán sociálních a navazujících služeb v Zábřehu na období 2016–2019
<http://www.kp-zabrezsko.cz/dokumenty/article/8-dokumenty/461-3-komunitni-plan>

GAC, spol. s r. o. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha, 2015.
https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske.../VI_zprava_kraje_1.doc

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. (2013). Ministerstvo práce a sociálních věcí. Získáno z:
<https://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>

Mgr. Jitka Selingerová, *Síťování služeb pro děti a jejich rodiny. Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby. Olomoucký kraj ORP Zábřeh*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018 www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-mistni-siteorpzabreh/

Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., & Novák, P. (Eds.). (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Tišnov: Sdružení SCAN.

Mobilní tým. *Zpráva z monitoringu města a ORP Zábřeh*. Olomouc, 2017

Moravčík, V. (Ed.). (2016). *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách*, 2015.